

Копиця Ілона. Сучасні концепції креативності освіти: проблеми та перспективи / Ілона Копиця // Креативність особистості як фактор інноваційного розвитку суспільства : збірн. наук. праць / за ред. доц. В.В. Павленко. – Житомир : ФО-П Левковець Н.М., 2018. – С. 92-97.

Копиця Ілона,

студентка 32 групи ННІ іноземної філології.

Науковий керівник: канд. пед. наук, доцент В.В. Павленко

Сучасні концепції креативності освіти: проблеми та перспективи

Креативність із погляди науки розглядається як складне, багатопланове, неоднорідне явище, що виражається в різноманітні теоретичних і експериментальних напрямів її вивчення. Від перших спроб вивчення творчих здібностей людини дослідники створили велику детальну картину феноменології креативності. Із вивченням цього поняття безпосередньо чи опосередковано пов'язані роботи таких науковців, як З. Фрейд, К. Роджерс, Дж. Гілфорд, Е. Торренс, Р. Стернберг, Т. Амабайл, Я. Пономарьов, Д. Богоявленська, А. Матюшкін, С. Рубінштейн, А. Маслоу, Б. Теплов, В. Вишнякова, Р. Мей, Ф. Баррон, Д. Харрінгтон й інші. Незважаючи на ці напрацювання, поняття креативності на сьогодні не можна назвати чітко визначеним і сталим.

Метою статті є дослідження концепції креативної освіти, її проблем та перспектив.

Поняття «креатив» є калькуванням англійського слова creative (від латинського creatio – створення) і дослівно означає «творчість» чи «творчий». У більш широкому тлумаченні його розуміють як «продукт діяльності людини, створений способом, що відрізняється від аналогічних, новизною підходу, творчим рішенням» [3]. У деяких наукових роботах під креативом розуміють творчість, поставлену на потік [3].

Креативна освіта – нова галузь освіти, у всіх своїх формах і проявах (випереджувальна і перспективна, безперервна і багаторівнева, етапна і

спадкоємна) зорієнтована на безперервне становлення творчої особистості та узагальнює знання про психолого-педагогічні особливості і закономірності творчої діяльності. Методологічне підґрунтя концепції являє собою феноменологію становлення творчої особистості, його психолого-педагогічні основи і закономірності, об'єкти, суб'єкти та умови професійно-творчої діяльності, характеристики творчої особистості та її творчого потенціалу, опис та обґрунтування сучасних теорій і технологій креативної освіти.

Важливим положенням креативної освіти є визначення креативності за П. Торренсом: це процес виникнення чутливості до проблем, дефіциту знань, їх дисгармонії, невідповідності, фіксації цих проблем, пошуку їх рішення, висунення гіпотез, перевірок і формулювання результатів рішення проблеми. Водночас він визначив креативність і як природній процес, який породжується сильною потребою людини в знятті напруги, що виникає в ситуації невизначеності і незавершеності. Такий розгляд креативності як процесу дає можливість визначити її і як здібність до творчості, і як умову, яка полегшує і стимулює творчий процес і забезпечує оцінку його продуктів.

Важливу роль у розвитку креативності у навчально-виховному процесі відіграє наслідування учнями креативної діяльності вчителя.

Розвиваючи креативну особистість, педагог повинен володіти такими рисами педагогічної креативності:

- пошуково-перетворювальний стиль мислення;
- розвинені інтелектуально-логічні здібності;
- проблемне бачення;
- творча організація, розвинена уява;
- здатність до самоврядування;
- специфічні мотиви: необхідність реалізувати своє «Я»;
- бажання бути визнаним, натхненним творчим процесом, прагнення досягти найбільшої результативності в конкретних умовах своєї праці.

Я вважаю, що творчу особистість може розвинути тільки творча особистість, тобто вчитель.

Існує 4 рівні творчої діяльності вчителя:

- репродуктивний, а саме процес відтворення, який відіграє велику роль у розвитку дитини;
- раціоналізаторський, тобто діяльність найбільш доцільним способом, зручним, простим;
- конструкторський – створення, конструювання чогось із певних частин;
- новаторський – присутність нової думки, прогресивної, сучасної.

Сучасний урок вимагає активізації можливостей учня замість переказу абстрактної і вже кимось відпрацьованої інформації, відірваної від життя. Уроки повинні дати учням основні пізнавальні та громадянські вміння, а також навички і приклади поведінки. Сучасний урок змушує шукати відповіді на питання «Як навчити? Як створити умови?», а не традиційне «Що вивчати?»

Використання інноваційних технологій – це спосіб створення в класі атмосфери, яка найкращим способом сприяє співпраці, розумінню і добросердю, дає можливість по-справжньому реалізувати особистісно-орієнтоване навчання [1, с. 122].

Відомий російський дослідник А.В. Хуторський серед технологій креативного навчання розглядає теорію і практику «дидактичної евристики» [6, с. 2]. В евристичному навчанні учень спочатку конструює знання у досліджуваній області реальності. Для цього йому пропонується реальний значущий об'єкт (природне явище, історична подія, матеріал для конструювання та ін.), але не готові знання про нього. Отриманий учнем продукт діяльності (гіпотеза, твір, виріб та ін.), потім за допомогою вчителя зіставляється з культурно-історичними аналогами – відомими досягненнями у відповідній галузі. У результаті учень переосмислює, добудовує або драматизує свій результат. Відбувається особистісне освітнє прирощення учня (його знань, почуттів, здібностей, досвіду), створюється відповідна продукція. Результати діяльності учня можуть виступати не тільки

особистісним, а й загальнокультурним збільшенням, тоді учень виявляється включеним у культурно-історичні процеси в якості їх повноправного учасника.

Досить оригінальною є концепція механізму творчості українського дослідника Віктора Клименка. Основна проблема, яку досліджує автор концепції механізму творчості людини (креативної психічної системи), формулюється так: «Механізм творчості людини створюється синтезом психе (душі) – мислення, почуттів, уяви та соми (тіла) – психомоторики та енергопотенціалу. Він призначений здійснювати обмін інформації та енергії під час розв'язання задач і проблем, в результаті яких людина виробляє творчі продукти» [1. с. 123].

На думку дослідника, механізм творчості – це механізм перетворення дискомфорту (задач і проблем) і створення (відкриттів, винаходів і художніх образів) гармоній. Він є в кожному з нас, але для того, щоб він почав працювати, ми повинні свій механізм творчості привести до стану гармонії. Цьому повинні бути пропорційно розвинені мислення, почуття, уява та психомоторика (здатність до діяльності) і енергопотенціал (забезпеченість належною енергією). Механізм творчості описується формулою: Я (психе, свідомість) і не-Я (таємниця, невідоме).

До складових креативного викладання також можна віднести подачу сучасного навчального матеріалу в широкому контексті, використання метафор, аналогій для встановлення міжпредметних зв'язків, постійну зміну видів діяльності, варіювання темпу викладання, демонстрацію впевненості, заохочення учнів до активної, емоційної взаємодії [2, с. 9].

Однією з найбільш популярних технологій креативної освіти, особливо серед вчителів початкової школи, є теорія рішення винахідницьких задач (ТРВЗ). Автор ТРВЗ (Г.С. Альтшуллер) [4] створював її як методику винахідництва для вирішення технічних проблем. Дослідивши розвиток технічних систем як об'єкта діяльності суспільства, Г.С. Альтшуллер показав, що воно відповідає загальним принципам розвитку, сформулював ряд законів

розвитку технічних систем і розробив основи ТРВЗ. Застосування ТРВЗ при пошуку найбільш ефективного вирішення технічних проблем дає можливість замінити хаотичний перебір варіантів на алгоритмічний, при цьому операції мислення стають усвідомленими і керованими. ТРВЗ-педагогіка успішно вирішує завдання проблемного і розвиваючого навчання, а також розвитку критичного мислення, і, в повній відповідності з законами розвитку систем, є наступним етапом еволюції педагогічних систем.

Учитель, який створює креативне освітнє середовище, що поєднує фізичну, психологічну, соціально-гуманну, віртуальну й біологічні сфери. На думку вчених (Д. Девіс, Н. Джексон, Т. Кремін, П. Мартін, Р. Моріс, А. Роджерс), креативне освітнє середовище є багатоаспектним явищем. Поєднує такі сфери: фізичну, тобто матеріальні умови, в яких відбувається навчальна й креативна діяльність; психологічну, яка визначається сукупністю індивідуальних характеристик учасників навчального процесу; соціально-гуманну, яка характеризується атмосферою взаємної пошани, дружелюбності, делікатності, створює комфорт і умови для творчої роботи, розкриває потенційні можливості кожного учня. Засобом впливу є доброзичливість педагога до своїх вихованців, увага, різноманітні форми роботи як на уроках, так і в позаурочний час, мовні, мімічні засоби, інтер'єр класної кімнати тощо [5].

На своїх уроках вчитель повинен використовувати інтерактивні форми навчання: «мікрофон», робота в парах, малих групах, «діалог», «синтез думок», «пошук інформації», «спільний проект», «мозковий штурм», вправу «Асоціативний куц», вправу «Очікування»; також дуже широко і систематично використовується інсценізація, що розвиває пам'ять, творчу уяву, креативне мислення, мову, мовлення, вміння спілкуватися, самостійність. Мета такої роботи – спонукати дітей до постійної активної праці, розвивати інтерес учнів до оволодіння предметом, вчити прислухатися не лише до себе, а й до інших. Робота над розвитком творчих здібностей

підвищує продуктивність праці учнів. Вони цікавляться, що буде завтра, придумують свої завдання, вірші, загадки.

Слід відмітити що педагоги креативної, тобто «нової» школи повинні широко використовувати такі засоби розвитку творчих здібностей учнів:

- діалог «учитель-учень»;
- діалог «учень-учень»;
- діалог «учень-учитель».

Розвиваючи творчі здібності учнів середнього шкільного віку, бажано дотримуватись певних принципів в організації навчання:

- принцип зв'язку з життям;
- принцип саморозвитку;
- принцип оптимального поєднання індивідуальної та колективної форми навчально - творчої діяльності;
- принцип інформативності;
- принцип віри у власні сили і можливості дитини.

Підсумовуючи, потрібно зазначити, що здатність до творчості не є винятковим явищем, властивим лише одиницям. Певною мірою творчість властива всім людям, тому вчителі повинні намагатися створити для кожного оптимальні умови навчання, формувати потребу вчитися, вміння раціонально працювати, розвивати мислення учнів, їхню мовну активність, проявити творчість і самостійність у виконанні поставлених завдань.

Системоутворюючим фактором креативної освіти є інноваційна діяльність самого викладача. Тільки творчий викладач зможе сформувати майбутнього творчого фахівця (учителя, лікаря, інженера і т.д.). Однак вузівська практика показує, що інформаційні технології ще не стали повноцінними засобами навчання у самих викладачів, оскільки вимагають певних знань, умінь і навичок у створенні інтелектуальних інформаційних продуктів зі свого предмета.

Креатив як наука, і креатив як мистецтво спрямовані на розвиток креативності у людей, покращення здатності нестандартно мислити у різних

ситуаціях. Його завданням є навчити людину продуктивно діяти в ситуаціях новизни та невизначеності, використовуючи досвід та набуті знання, орієнтуватися в умовах, що швидко змінюються, приймати адекватні рішення при неповноті вихідних відомостей для цього. Такі якості не завжди пов'язані з творчими видами діяльності (малювання, музика, письмо); вони є універсальними у будь-яких ситуаціях, де є невизначеність або немає заздалегідь відомої схеми дій, де необхідно створити щось нове.

Список використаних джерел

1. Драйден Г. Революція в обученіи. Научить мир учиться по-новому / Г. Драйден, Д. Вос. – Москва : Парвинэ, 2003. – С. 122–123.
2. Каракатсаніс Т.В. Розвиток креативності майбутніх учителів початкових класів у педагогічних коледжах Великої Британії : автореф. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Т.В. Каракатсаніс. – Запоріжжя, 2014. – 20 с.
3. Мельниченко А. Концепції креативності як універсальної пізнавальної творчої здібності у теоріях медіакомунікацій: Стаття в Українському науковому журналі «ОСВІТА РЕГІОНУ» / А. Мельниченко. – Київ, 2017.
4. Павленко В.В. Креативність: сутнісна характеристика поняття / В.В. Павленко // Креативна педагогіка: [наук.-метод. журнал] / Академія міжнародного співробітництва з креативної педагогіки «Полісся». – Житомир, 2016. – Вип. 11. – 154 с. – С.120–131.
5. Павленко В.В. Креативність учителя як чинник розвитку педагогічної творчості / В.В. Павленко // Формування дидактичної компетентності педагогів дошкільної та початкової освіти: збірник науково-методичних праць / за заг. ред. В.Є. Литнєва, Н.Є. Колесник, Т.В. Наумчук. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І.Франка, 2015. – 648 с. – С.145–150.
6. Савченко О. Виховання розумної особистості, яка вміє самотійно вчитися / О. Савченко // Початкова школа. – №8. – 2007. – С. 1–5.